

УДК 159.9.316.6

© Ганкевич О.В., 2014 р.

О.В. Ганкевич
Національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОЛОДОЇ СІМ'Ї В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток сім'ї є однією з головних умов задоволеності подружнім життям. Тому, дуже важливо, щоб сім'я пройшла певні стадії життєвого циклу. На кожній стадії подружжя повинно вирішити задачі, вирішення яких, дає змогу перейти на наступну стадію. Якщо ж вирішення задач не відбувається, то сім'я знаходиться у безвихідній ситуації. Тривалий час перебування в такому стані може привести до зростання незадоволеності подружнім життям та навіть до розлучення.

Ключові поняття: розвиток, межі сім'ї, зрілі сім'ї, проблемні сім'ї, закриті сім'ї.

О.В. Ганкевич

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МОЛОДОЙ СЕМЬИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Развитие семьи является одним из главных условий удовлетворенности супружеской жизнью. Поэтому очень важно, чтобы семья прошла определенные стадии жизненного цикла. На каждой стадии супруги должны решить задачи, решение которых дает возможность перейти на следующую стадию, если решения задач не происходит, то семья находится в безвыходной ситуации. Длительное время пребывания в таком состоянии может привести к росту недовольства супружеской жизнью и даже к разводу.

Ключевые понятия: развитие, границы семьи, зрелые семьи, проблемные семьи, закрытые семьи.

O.V. Gankevich

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF THE YOUNG FAMILY IN THE MODERN SOCIETY

Development of family is one of main terms of satisfaction in family life. It is very important therefore, that family passed the certain stages of life cycle. On every stage of life couple must decide tasks the decision of that gives an opportunity to pass to the next stage, if the decision of tasks does not take place, then family is in a hopeless situation. Lasted time of stay in such state can result in the height of dissatisfaction the married life and even to the divorce.

Key words: development, borders of family, mature families, problem families, closed families.

Сім'я, як і будь-який організм в суспільстві, знаходиться в постійному русі та розвитку. Протягом подружнього життя сім'я видозмінюється, постає в новій формі, ніж була спочатку. Великий внесок у дослідження розвитку сім'ї зробили такі дослідники, як Джон Таунсенд, Вірджинія Сатір, Маргарет Малер, В.А. Сисенко, А.В. Черніков та інші. Розвиток – це процес трансформації, прогрес на шляху послідовних стадій з якими зустрічається кожна сім'я. Якщо сім'я затримується довго на одній стадії та не відбувається ніякого розвитку, то подружжя починає відчувати себе в безвихідному становищі. Подружжя може терпіти, відчуваючи себе пригніченим та незадоволеним сімейним становищем, а може намагатися щось змінити через конфлікти та навіть розлучення.

У рамках власної дослідницької роботи ми поставили собі за мету узагальнити та систематизувати існуючі на сьогоднішній день концепції та підходи, котрі описують складнощі, що виникають у подружжя на шляху до розвитку, причини незадоволеності сімейним життям. Новим у даній роботі є узагальнення існуючого досвіду стосовно даної проблеми.

Перші роки подружнього життя вносять різні несподіванки, які ламають звичні правила та устої, котрі формувалися протягом усього життя. Пара втрачає свою незалежність, виникає необхідність узгоджувати та домовлятися з партнером про різні питання, що стосуються функціонування сім'ї. Це дуже складно, тому четверта частина розлучень трапляються в перші два роки життя. [7]

Однією з основних функцій сім'ї є те, що сім'я служить джерелом розвитку особистості для всіх членів, що входять в її склад. Проте, сім'я є джерелом розвитку особистості лише в тому випадку, якщо вона сама розвивається. Розпад сімейних стосунків найчастіше означає те, що члени сім'ї не змогли піднятися в своєму особистісному зростанні на сходинок вище і віддали перевагу руйнуванню стосунків над перетворенням їх. У процесі взаємодії подружжя впливає один на одного, внаслідок чого, їх автономні погляди зазнають значних змін. Після укладення шлюбу відбувається поступове злиття двох "я" – чоловіка і дружини, ототожнення потреб, інтересів, бажань, намірів. Кращим варіантом є той, в якому досягається максимально можливе злиття інтересів і потреб [9].

Сім'я – це система, тому зміни в одній ланці, призводять до змін у іншій. Кожна сімейна система має структуру, до якої, зокрема, належать: згуртованість у сім'ї між її членами, ієрархія, гнучкість, зовнішні та внутрішні межі, рольова структура сім'ї.[1] Тому, на початку сімейного життя подружжя повинно вирішити та встановити правила проживання, продуктивної взаємодії. Головні задачі, які стоять перед молодим подружжям – встановлення балансу між близькістю та віддаленістю, проблема сімейної ієрархії та розподілення сфери відповідальності. Важливо обговорити та

дійти згоди в багатьох питаннях, в'яснити цінності та звички один одного. Можуть виникати і сексуальні проблеми – як наслідок відсутності досвіду, різного виховання, рівня бажання. Подружжя може зрозуміти, що вони різні та злякатися цієї різниці. Ще однією важливою проблемою в сімейній парі є встановлення меж. Це включає в себе такі питання: хто із знайомих допущений до сім'ї та на скільки часто? Чи можливо перебування партнера поза сім'єю без партнера? На скільки можливе втручання батьків? Молоде подружжя повинно встановити та окреслити територію, яка буде відносно незалежна від батьківського впливу. Важливе питання, яке виникає на початку життя молодого подружжя – діти.

Дуже важливо на перших етапах подружнього життя встановити межі кожного члена подружжя. На думку дослідників кожному члену сім'ї комфортно, коли в кожного є власний простір, який притаманний саме йому і ніхто, без дозволу, не вторгається в цей простір. Але, нажаль, духовна сторона особистості, що задовольняє та захищає її потреби, окреслена не так чітко, як фізична, хоча вона також існує. Межі нашої душі не дуже помітні, проте якщо хтось втручається в приватне життя, то виникає таке відчуття, ніби наступили на ногу. Навколо кожної людини існують невидимі кола, які окреслюють духовну територію. До них відносять: особистісний час, комфорт, самоповагу, улюблені заняття, роботу, власні плани, принципи. Якщо хтось інший втручається без дозволу в приватний світ іншого, то це може визвати незадоволення, навіть обурення. Це відбувається тому, що кожен член сім'ї думає, що інший знає, де проходить межа його кордонів. Але це не завжди так, адже ми ведемо мову про суто індивідуальні речі і те, що для одного може здаватися вторгненням, для іншого, може бути дрібницею. Тому, дуже важливо в сім'ї дати зрозуміти свої межі, наскільки інші можуть розраховувати на час партнера, проведення спільного дозвілля, вияв почуттів [1].

На етапі формування відносин сім'я повинна чітко сформувати межі, перетинання яких є неприпустимим та які можуть змінюватися у відповідності від обставин. Межа – це лінія, що позначає власність; показує, де закінчується власний простір та починається територія партнера. Межі встановлюються словами та справами, та допомагають прояснити що ви ладні терпіти у відносинах.

Дж. Таунсенд [4] виділяє два види меж: ті, що визначають та ті, що захищають. На думку автора, кожна з цих меж має власні цілі та призначення. Межі, що визначають, мають бути присутні завжди, а ті, що виконують роль захисту, можуть змінюватися. Дивлячись на різні обставини, вони можуть посилюватися та послаблюватися чи, навіть, можуть повністю зникати. Визначення меж допомагає показати оточуючим, хто ви є насправді, а ким не являєтесь, вони окреслюють найважливіші для вас

цінності, можна навіть сказати, що показують сутність особистості. Ці межі допомагають ідентифікувати та прояснити себе. Межі, які захищають, допомагають захищати людину від непотрібних турбот та небезпеки, захищають існуючі цінності, почуття, час та сили від людей та обставин. Для того щоб захистити, треба спочатку визнати реальність, а вже потім - встановити межі. Кожен може обирати які межі встановлювати для відповідного члена сім'ї та обирати, які межі поважати у іншого. Коли партнер встановлює межі, то він створює зону відчуження, певну відстань від іншого партнера. Коли в сім'ї переважають здорові відносини, то межі, які будує кожен член сім'ї, дають можливість відчути себе індивідуальністю, окремою особистістю зі своїм кругозором та характером. У таких відносинах партнери цінують усі відмінності один від одного. Але коли відносини потребують захисних меж, то відносини перестають бути радісними, партнери не шукають відмінності один від одного, та не радіють цим відмінностями, а починають оберігати себе, захищати від чогось шкідливого, наприклад, від маніпуляцій та від гіперопіки. Прикордонний простір може бути різним, та змінюватися залежно від стадії розвитку сім'ї, та від інших обставин. Зона відчуження – це наслідок проступків партнера, яка впливає і на всю сім'ю в цілому [4].

Проблемою дослідження розвитку сім'ї займалася і В. Сатірі [8]. У своїх роботах дослідниця виділяє і дає визначення зрілим та проблемним сім'ям.

Автор наголошує, що в проблемних сім'ях літає холодна та напружена атмосфера, іноді наповнена прихованістю. У цих сім'ях обличчя та тіла членів сім'ї говорять про те, що вони нещасливі. Їх тіла скуті та напружені. Обличчя здаються сумними, можуть нічого не виражати. Здається, що вони не бачать і не чують, ці люди живуть разом тільки через обов'язки. Їм важко помітити будь-які прояви дружньої прихильності один до одного. Кожен член подружжя настільки зайнятий, що в нього не залишається часу на дружнє спілкування. Подружжя може просто уникати один одного. У таких сім'ях відчувається безпомічність, самотність. Але сімейна пара може намагатися приховувати від сторонніх такий стан речей.

Зрілі сім'ї характеризуються зовсім інакшою атмосферою. Там спостерігається природність, любов та відвертість. Подружжя викazuje повагу один до одного. Рухи людей, що живуть у таких сім'ях виглядають граціозними, розкутими, обличчя виражає благополуччя. Подружжя проявляє свої почуття відверто спілкуючись один з одним. Такі сім'ї мають змогу продуктивно планувати своє життя, але якщо щось змінюється в запланованому, то вони здатні спокійно переоцінити зміни та внести корективи. Вони можуть без паніки реагувати на різні життєві ускладнення.

На думку А.В. Чернікова [10] проблеми, з якими зустрічається сім'я на початку подружнього життя значно відрізняються від проблем сім'ї, яка перебуває в шлюбі на протязі тривалого часу. Кожна сім'я проходить певні стадії розвитку. Між стадіями існують перехідні періоди, коли перед членами сім'ї постають нові задачі, які потребують перебудови їх взаємовідносин. Щоб перейти на інший етап розвитку, сім'я повинна здійснити зміни у своїй структурній організації, адаптуватися та переглянути основні правила, які будуть доцільні до певної ситуації, обрати новий образ самих себе. Періоди стабільності змінюються кризовими періодами. Неуспішний перехід може призвести до нестабільності в наступній фазі.

Оскільки подружжя намагається адаптуватися один до одного, то цілком нормальним є те, що на початку сімейного життя виникають конфлікти. На цьому етапі існування сім'ї велику роль у виникненні сімейних конфліктів грає ступінь гетерогенності сімейного союзу, тобто ступінь різниці між подружжям у освітньому рівні, рівні культури, розбіжності систем цінностей і ціннісних орієнтацій. Сімейний конфлікт на початкових етапах шлюбу виконує декілька функцій. Конфлікт допомагає утворити нові системи цінностей сім'ї, прийняти загальні ціннісні орієнтації подружжя, на основі яких буде відбуватися ототожнення їх потреб, інтересів, бажань та намірів. У той же час, може бути засобом переробки власних егоїстичних установок, що припускає відмову від пошуку і використання маніпулятивних технік впливу на іншого і розвиток альтруїстичних рис власної особистості [5].

Існує думка, що виникнення складнощів у взаєминах молодят викликано в першу чергу тим, що в наш час поведінка подружжя стала менш традиційною. Раніше виділялися традиційні види поведінки чоловіка як батька і дружини як матері, коли чоловік був головою сім'ї, був добувачем і носієм соціального статусу, а дружина - хранителька домашнього вогнища, на ній лежало виховання дітей і ведення домашнього господарства. Зараз же, коли багато в чому намагаються домогтися рівності статей, жінки набувають все більше прав чоловіків, старі підвалини руйнуються і розвиток сім'ї вже не може протікати за традиційними засадами. Часто трапляється так, що тиск родини стає таким сильним, що подружжя не можуть виразити себе як особистість і їх відношення починають псуватися. У такий момент багато пар кидають все і розходяться. Вони не відчули себе в сім'ї особистостями, перестали спілкуватися з друзями, не відбулися як батьки. Сімейні зв'язки пов'язують усіх членів сім'ї таким чином, що кожен виявляється залежним один від одного, а не кожна пара може втримати таку залежність.

Темою розвитку в сім'ї займалися і інші дослідники. Психологами було виділено деякі варіанти розвитку в сім'ї [6].

1. Поступовий розвиток сім'ї. Сім'я еволюціонує та розвивається рівномірно, проходячи нормативні кризи та справляється з труднощами, що виникають на шляху. Відносини стають більш гармонійними, члени подружжя продуктивно спілкуються один з одним, вирішують складні питання. Побут у таких сім'ях відрегульований. Цей варіант розвитку дослідники вважають більш продуктивним, природнім.

2. Сім'я з регресивним (зворотнім) рівнем розвитку. Коли сім'я досягне свого оптимального піку розвитку, то цей процес піде в зворотному напрямку. Кінцевий пункт сім'ї – розлучення, коли двоє членів сім'ї повертаються до початкового стану, але вже в інших якостях та кількісних станах, адже будь-який розвиток – зміна певних елементів.

3. Сім'я, що розвивається амплітудно. Розвиток сім'ї відбувається таким чином: крок вперед – крок назад, два кроки вперед – крок назад, крок вперед – два кроки назад. Відбувається крокування на місці. Зміни відбуваються не на рівні сім'ї, а на рівні кожного члена сім'ї. Спостерігається застій в сімейних відносинах, який може продовжуватися на протязі багатьох років. Оскільки розвиток майже не відбувається, то члени сім'ї можуть відчувати себе нещасливими. Не дивлячись на внутрішню та зовнішню благополуччя сім'ї, вона є нестабільною. Такі сім'ї можуть розпадатися в похилому віці.

Часто перераховані види розвитку сім'ї зустрічаються не тільки в чистому вигляді, а в змішаному. На зміну одного типу може прийти інший тип, сім'ї можуть переходити від одного виду до іншого. Протягом тривалого подружнього життя в сім'ї виникають спади та підйоми. Навіть у міцному шлюбі виникають проблеми та непорозуміння. На цьому етапі важливо не уникати проблем та не вдавати, що нічого не відбувається, а намагатися розібратися [7].

Протягом життя сімейна пара зустрічається з багатьма проблемами, з якими вона повинна справлятися. Однією з таких проблем можна назвати “самотність удвох”. Захоплення сприймається як любов, а на протязі деякого часу виникає непорозуміння. Сім'я починає жити заради дітей, заради, власне, сім'ї, тому що виробилася звичка. Спочатку короткі періоди відчуження змінюються періодами уваги один до одного, подружжя намагається зрозуміти один одного, уникнути кризи. Потім подружжя все частіше відчуває себе непотрібним один одному.

Однією з задач, з якими зіштовхується сім'я – налагодження інтимних відносин. Інтимними називають такі відносини, коли пара буде гарні, міцні, здорові відносини, які будуть приносити радість та задоволення життям. Ці відносини можуть бути збудовані на основі взаємної поваги. Головною умовою для таких відносин В. Москаленко [6] називає свободу. Свобода стати тим, ким хочеш стати.

Однією з причин виникнення проблем у сім'ї називає В. Сатір [8]. Вона вважає, що причиною проблем у сім'ї може бути те, що сім'я є закритою. Психолог вважає, що в закритій системі люди не мають змоги процвітати. У кращому випадку, вони можуть тільки існувати. У таких сім'ях відсутня можливість внутрішнього зростання, такій сім'ї притаманні жорсткі та застарілі правила. Закриті сім'ї відрізняються від відкритих характером реакції на внутрішні та зовнішні зміни. У закритій системі її частини нерухомо поєднані між собою чи взагалі не поєднані. У будь-якому випадку, обмін інформації між елементами не відбувається, незалежно від того, звідки поступає інформація – зовні чи з середини.

До відкритої системи В. Сатір [8] відносить таку систему, в якій частини взаємопов'язані, рухливі, сприйнятливі один до одного та дають змогу інформації проходити в середині системи і вийти за її межі. Тут переважає урівноважений тип спілкування та гуманні правила, які дають можливість кожному розвиватися.

У залежності від часу, який подружжя живе разом, змінюються і відносини між чоловіком та жінкою. Взаємовідносини або стають теплішими та більш довірливими, чи навпаки, зазнають певних труднощів. Почуття постійно змінюються, а відносини постійно знаходяться в розвитку. Існують певні складнощі при виділенні загальних ознак зміни відносин, оскільки кожна пара є унікальною та живе за своїми власними законами. Але існують певні схожості. На початку відносин пара починає знаходити спільні інтереси, вподобання. Пара багато часу проводить разом. Сім'я живе один одним, але через деякий час соціальне життя починає втручатися в спокійне життя подружжя. Кожен починає займатися своїми справами, хобі. На що може ображатися партнер. Подружжя починає обговорювати, хто, які ролі має виконувати, а якщо відбувається неспівпадіння очікувань з реальністю, це може призвести до виникнення конфліктів.

В. Москаленко виділяє наступні етапи розвитку сім'ї [6]. До першого етапу автор відносить симбіоз. На цьому етапі переважає загострення почуттів. Пара відчуває себе як єдине ціле. Спостерігається злиття один одного, яке захоплює повністю. Автором була виділена мета цього етапу. Валентина Москаленко вважає, що головною метою є будова найсильнішої прихильності. На цій стадії не помічається різниця. Притаманна дуже висока ступінь піклування один про одного. Партнер висуває мінімальні вимоги до іншого, кожен намагається зробити щось приємне, намагається пристосуватися до коханого. Кожен відчуває досить високий рівень турботи про себе, відносини отримують міцний фундамент. Якщо ця основа збудована, то можна рухатися до наступного етапу – диференціації, якщо ні, то пара може тривалий час перебувати в симбіозі. Але тут виникає загроза того, що союз може стати негармонійним, дисфункціональним. У

такій парі переважає бажання до злиття, бажання уникнути конфліктів, бажання применшувати відмінності, не відбувається розвиток. У такій сім'ї може бути і інший варіант – відверта ворожнеча, конфлікти, гнів.

Наступним етапом розвитку подружньої пари є диференціація. На цьому етапі сімейна пара знімає з п'єдесталу один одного. Тут починають виникати конфлікти. Легким цей етап назвати складно. Кожен намагається розширити власний простір, вибороти більше часу на себе. Вони починають помічати різницю, та менше часу проводять разом. У кожного з'являється власні вподобання, хобі. Хочеться побути на одинці, що може викликати почуття провини. У кожного виникає потреба відстоювати свою індивідуальність. Для одних пар диференціація відбувається поступово, де у подружжя є час пристосуватися до змін, для інших – це період швидкого краху сподівань, розвінчання ілюзій.

Автор називає наступну стадію – практикування. Тут енергія спрямована на діяльність, яка не завжди пов'язана з партнером. Можуть зав'язуватися нові знайомства. Партнери не намагаються пристосовуватися до настрою та бажань один одного, кожен концентрує свою увагу на собі. Але увага спрямована на зовнішній світ. Головною метою кожного стає незалежність, самостійність, індивідуалізація. Переважає розвиток власного "я", а не розвиток теплих відносин. На перший план виходить проблема самооцінки, власної гідності. Цьому етапу притаманні конфлікти з тимчасовим зближенням.

Наступним етапом стає відновлення дружніх відносин. До цього етапу пара доходить тоді, коли вони визначили власний потенціал, реалізували себе поза сім'єю. Тут з'являється потреба в інтимності, емоційній підтримці. У цей період життя загострюється вразливість, партнери намагаються досягти комфорту, отримати підтримку один від одного. Але цей період мінливий. Періоди теплоти та інтимності змінюються на період встановлення незалежності. Але не зважаючи на це, пара навчилася регулювати конфліктні ситуації швидше, пара починає обговорювати складнощі. Тепер кожен із партнерів не боїться втратити свою особистість, як це було в період симбіозу. Встановлюється розумний баланс між "я" та "ми", виникає прихильність між подружжям, постійність.

Завершальний етап, до якого повертається сім'я – взаємозалежність. На цьому етапі подружжя займається закріпленням постійності. Кожен з партнерів переконався в тому, що його люблять та поважають. Ідеальний образ витісняється реальним. Дві особистості, які мали змогу проявити себе у зовнішньому світі, знаходять задоволення в сумісному житті. З'являється глибока прихильність та взаємне задоволення один одним. Відносини будуються в бік зміцнення "ми". [6]

З класифікацією В. Москаленко погоджується М. Малер [9], але вона порівнює етапи розвитку сім'ї з етапами розвитку дитини.

Е. Бейдер та П. Пірсон [1] зазначають, що теоретично можливі багато різних комбінацій стадій, але практично рідко зустрічаються пари з різницею більше, ніж у дві стадії. Велика різниця в розвитку, переважно, веде до розлучення. Після проходження симбіозу пара чи переходить на наступний етап, чи відбувається стагнація на першій стадії. Автори виділяють два види такого симбіозу: симбіоз-злиття, симбіоз ворожо-залежний. В обох випадках партнери відчувають потребу знаходитися в симбіозі. Такі пари стають більш залежними один від одного, менш здатними до відкритих відносин та при таких відносинах притаманний страх бути покинутим. Такі пари намагаються тримати партнера поряд із собою. Симбіозні партнери намагаються прочитати думки один одного і зробити те, як їм здається, що бажає партнер. Якщо ця модель триває роками, то партнер стає неувпевнений у своїх бажаннях та думках, та його поведінка стає повністю реактивною. Ця система перешкоджає прояву почуттів, крім тих, що підтверджують чи підсилюють їх єдність. Коли з'являється різниця, то виникає тривога. Партнерів турбує як задовольнити потреби іншого, та як стати для нього "цілим світом". Партнери ворожо-залежної пари очікують отримати багато, але в дійсності отримують мало. Такі пари багато говорять про зміни, яких вони змогли досягти, про великий стрибок у власному рівні розвитку, але глибоко в середині вони точно знають, що не зможуть досягти обраної мети. У симбіозно-диференційованій парі один з партнерів долає стадію симбіозу та починає займатися самооцінюванням. Партнер уже не є джерелом самопізнання. Тут починаються протиріччя, ступінь яких залежить від того на скільки рано вони почались. Відносини стають не стабільними, причина цього – один з подружжя готовий зробити крок на наступну стадію, а інший знаходиться в залежності. Причиною переходу до диференціації є бажання пізнавати світ, прагнення до нових можливостей. Диференціація відбувається тоді, коли партнер починає ставати більш впевненим у тому, що вони склалися як пара. Адаптація вже відбулася на ранніх етапах, що робить відносини міцними і, здається, що любов завжди буде в них присутня, навіть якщо фізично партнери будуть розділені. Відчуття безпеки дає можливість подружжю почати процес диференціації. Разом з відчуттям безпеки приходить бажання перевірити свої відносини, щоб зрозуміти, що ці відносини можуть витримати прагнення двох різних особистостей та нікого, при цьому, не гнобити. Процес визнання різності чи перше розчарування може стати першим кроком до диференціації. Цей процес може початися з базових відмінностей, може відбуватися дуже швидко чи на-

впаки – повільно. Каталізатором процесу диференціації після тривалого симбіозу може стати зовнішня подія.

У диференційовано-диференційованій парі протиріччя виникають набагато частіше, оскільки кожен з членів подружжя знає чого хоче, що думає, що відчуває та кожен виказує свої почуття. Це може стати причиною конфліктів, але цей конфлікт не переходить у деструктивну форму. Кожен з партнерів намагається вирішити базові егоцентричні питання.

Симбіозно-повчальна стадія виникає тоді, коли один з партнерів починає витрачати енергію, яку він раніше витрачав на сім'ю, на інші предмети чи відносини, на розвиток особистості та індивідуальності. Раніше життя один одного зосереджувалось на партнері, а тепер спрямовується в інше джерело, що у свою чергу приводить до конфліктів. Партнер, який не почав індивідуальний розвиток відчуває себе непотрібним. Симбіозний партнер відчуває загрозу відносинам та починає ще більше хапатися за партнера. Різниця між диференційними відносинами полягає в тому, що в диференційних відносинах енергія партнера спрямована на сім'ю, але в той же час подружжя починає шукати різницю. А в повчальних відносинах партнер переносить свою увагу з подружніх відносин на досягнення власних цілей та бажань. Самостійна діяльність та розвиток цінується більше, ніж час проведений з партнером. Партнер, який навчається, намагається робити все так, як вважає за потрібне, не звертаючи увагу на бажання симбіозного партнера. На цій стадії зникає емоційний контакт. У таких відносинах партнер, що навчається, шукає відносини вільні від примусу та великого емоційного залучення, які притаманні початковій стадії.

Коли людина проходить розвиток від стадії диференціації до стадії навчання, то вона перестає задавати запитання “Хто Я?” та починає задавати запитання “Хто я в цьому світі?”. Партнери починають проявляти себе в оточуючому світі. Коли стільки часу та енергії витрачається на становлення себе як особистості, то часу на підтримку емоційного зв'язку з партнером майже не залишається. Якщо пара разом пройшла період диференціації, то період навчання проходить інакше.

Коли один з партнерів залишається на стадії навчання, а інший переходить на стадію рапорту, то партнер, який знаходиться на стадії навчання боїться, що йому доведеться жертвувати своїми інтересами, а людина, яка знаходиться на стадії рапорту, намагається бути ближчою до партнера. Головна проблема, яка може виникати в цей період, – несумісність занять подружжя. [1]

Конфлікти бувають у будь-яких сім'ях. Перераховані етапи властиві нормальним, здоровим інтимним стосункам. Труднощі виникають у багатьох людей, можна навіть сказати, що у всіх. Добре, коли обидва партнера проходять усі етапи одночасно. У таких сім'ях, коли один живе на етапі

симбіозу, а другий вже перейшов на етап диференціації складно уникнути конфлікту, коли один бажає реалізувати себе в зовнішньому світі, а іншому хочеться близьких відносин. Тому дуже важливо терпляче відноситися один до одного, намагатися зрозуміти почуття партнера та давати йому власний простір.

Література

1. Бэйдер Э. В поисках мифической пары. Эволюционный подход к диагностике и психотерапии пар [учебное пособие] / Бэйдер Э., Пирсон П.В; пер. с англ. — М.: НОУВПО Издательство Московского психолого-социального института, 2008. — 302 с.
2. Григас Р. Системный принцип в исследовании семьи //Актуальные вопросы семьи и воспитания / Григас Р. — Вильнюс: Ин-т философии, социологии и права АН Лит. ССР, Прибалт. отд. сов. социол. ассоц., 1983. — С. 41-50.
3. Дементьева И.Ф. Первые годы брака: Проблемы становления молодой семьи / Дементьева И.Ф. — М.: Наука, 1991. — 112 с.
4. Таунсенд Дж. Границы личности: перезагрузка / Дж. Таунсенд; пер. с англ. — М.: Триада, 2012. — 320 с.
5. Елизаров А.Н. Конфликт и динамика семейного развития / А.Н. Елизаров // Вестник РАТЭПП Российской ассоциации телефонной экстренной психологической помощи. — 1995. — № 2. — С. 32-37.
6. Москаленко В.Д. Когда любви слишком много: Профилактика любовной зависимости / Москаленко В.Д. — М.: Психотерапия, 2012. — 224 с.
7. Райгородский Д.Я. Психология и психотерапия семейных конфликтов / Райгородский Д.Я. — Самара: издательский Дом БАХРАХ, 2008. — 736 с.
8. Сатир В. Как строить себя и свою семью / В. Сатир; пер. с англ. — М.: Педагогика-Пресс, 1992. — 192 с.
9. Сысенко В.А. Супружеские конфликты / Сысенко В.А. — М.: Мысль, 1989. — 173 с.
10. Черников А.В. Системная семейная терапия: Интегративная модель диагностики / Черников А.В. — М.: Независимая фирма “Класс”, 2010. — 208 с.